

A Demokratikus Diákfrontra emlékezvén

Negyven éve — 1935 júniusában — alakult meg a Demokratikus Diákfront, a romániai diákság legerősebb demokratikus és antifasiszta szervezete a két világháború között.

Mostoha társadalmi, gazdasági és politikai körülmények között jött létre, akkor, amikor az egyetemi hallgatók gazdasági, kulturális és politikai helyzete érezhetően romlott. A tanulás anyagi feltételei súlyosbodtak: csökkent a tanügy szubvencionálása, és az anyagi megterhelés a diákok vállára nehezedett; jelentős összegeket kellett fizetniük beiratkozás, óralátogatás, laboratórium- és könyvtárhasználat címén. Ugyanakkor egyes karokon az ösztöndíjban részesítést és a tandíjmentességet szigorúbb feltételekhez kötötték. A tanítást súlyosan érintette a hallgatók csökkentett létszáma, egyes főiskolák és karok megszüntetése; a műszaki oktatás egyetlen főiskolára, a gyógyszerészeti képzés egyetlen fakultásra csökkent. A reakciós és a fiatalokat hátráltató törvények különösen nehéz és igazságtalan feltételekhez kötötték bizonyos foglalkozási ágak gyakorlását; az ügyvédi kamara jelöltjei számára például kötelezővé tették a felvételi vizsgát és a háromévi gyakornokoskodást, tíz évre hosszabbítva meg ezzel a hivatásbeli előkészület időtartamát. Egy másik törvény viszont nem engedélyezte az elektrotechnikai főiskolák és a tudományegyetemek ipari vegyészet szakán végzett diplomások fölvetését a romániai mérnökegyesületbe.

Erősödött a főiskolák fasiszta légköre. A vezető osztályok bátorították és támogatták a fasiszta politikai szervezeteket, a nacionalista és demokráciaellenes Vasgárdát. A fasiszta szervezetek megjártszották a románság érdekei védelmezőinek szerepét, nemzeti és fajgyűlöletet szítottak, visszaéltek a vallásos előítéletekkel, hogy aztán nacionalista és kommunistaellenes jelszavaikkal anarchiát teremtsenek az egyetemek politikai és kulturális életében. Az eredmény a diákság kettészakadása lett: az egyetemi hallgatók egy része oktanal és saját érdekeitől idegen politikai akciókba keveredett. Választási csalások és terrorcselekmények segítségével a vasgárdisták megkaparintották a diákegyesületek vezetését, és a szabad érvelés helyett az erőszak és a politikai gyilkosságok fegyverével léptek porondra. Merényleteiknek számos kommunista és antifasiszta harcos, polgári demokrata esett áldozatául.

A diákság nehéz életkörülményei és tanulmányi lehetőségei fokozták a nyugtalanságot és az elégedetlenséget, amely állandó forrongásban, tiltakozó mozgalmakban, tüntetésekből és kormányellenes diáksztrájkokban nyilvánult meg.

Az RKP megalakulása óta figyelemmel kísérte az egyetemi ifjúság problémáit, és igyekezett az egyetemi hallgatókat a forradalmi mozgalomba bevonni. A fasizmus terjeszkedésének éveiben a diákság oly módon próbálta fokozni politikai működését, hogy továbbfejlesztette a fakultások keretén belül működő kommunista sejteket és marxista—leninista szemináriumokat, társadalomtudományi köröket létesített. Egész sor illegális kommunista sajtótermék látott napvilágot: a *Studentul revoluționar* (1930), a kolozsvári egyetemi központ kommunista szervezetének lapja, a bukaresti *Studentul leninist* (1934), a kolozsvári *Ogorul* (1932—1933), a *Viltoarea* (1935—1936), a *Poporul* (1936—1937).

A kommunista diákok a legális és az illegális munkát egybekapcsolva, a Szegény Diákok Szövetségében (1931—1934) és a Független Diákok Csoportjában (1936—1938) tevékenykedtek, amit az RKP számos dokumentuma, az illegális kommunista, a demokratikus és antifasiszta sajtó, maguk a fasiszta publikációk is még inkább a szigorú garancia számossága jelentése tart nyilván. Az egyik 1935-beli jelentés a következőket állítja: „Megállapítható, hogy már 1933. február óta, és a mai napig, a kommunista propaganda mind erősebb lesz a középiskolás és az egyetemi ifjúság soraiban.” A belügyminisztérium a kolozsvári egyetem rektorátusához intézett egyik leiratában felhívja a figyelmet arra, hogy „a kommunista diákok mind élenkebb tevékenységet fejtenek ki az egyetemi hallgatók körében azzal a céllal, hogy kommunista sejteket építsenek ki”.

A népfront kiépítését sürgető, 1935. februári plenáris ülés határozatainak alapján a KISZ az egységes ifjúsági front megteremtését tűzte ki céljául, hogy egybegyűjtse a fiatalokat faji, nemzeti és politikai megkülönböztetés nélkül, a kizsák-

mányolás, militarizálódás és a fasiszta szervezkedés ellen. Ugyanez a célkitűzés egyetemi vonalon egy széles körű demokratikus diákkfront megteremtésére irányult.

1935 tavaszán akcióbizottságok alakultak az egyetemi központokban. „A független diákság kezdeményező bizottságai“ azt a feladatot vállalták, hogy tanulmányozzák az egyetemisták elégedetlenségének okát, és röpiratokkal, felhívásokkal, aláírásgyűjtéssel, fölszólalásokkal nyerjék meg társaikat a diákság harcos szervezete számára.

A Demokratikus Diákkfront megalapítása érdekében 1935. április elején központi akcióbizottságot szerveztek a vezetés és koordinálás feladatainak megoldására. E bizottság tagjai: Gheorghe Rădulescu — elnök, a bukaresti Kereskedelmi Akadémia hallgatója; Mihail Dragomirescu — titkár, bölcsészhallgató; Ilie Konstantinovski, Constantin Mironescu joghallgatók; Emanoil Florescu, bukaresti műegyetemi hallgató, mindnyájan kommunisták.

Két hónapig tartó tárgyalások után, amelyeket a központi akcióbizottság a Nemzeti Parasztpárt és a Radikális Parasztpárt egyetemi ifjúsági szervezetének a Demokratikus Diákkfront tervéhez csatlakozó vezetőivel folytatott, 1935 májusában megalakult a központi egyeztető bizottság. Decemberben csatlakozott az akcióbizottsághoz a független szocialista diákság szervezetének jelentős része, amely elfogadta a Demokratikus Diákkfront tervét. Létrehozása érdekében a kolozsvári egyetemi központban 1935 májusában alakult meg a független diákok csoportjának akcióbizottsága.

Június elején az akcióbizottság felhívást intézett az egész kolozsvári diáksághoz, s ezt, miután a cenzúra jól megnyirbálta, közölte a központi és a helybeli demokratikus sajtó. A felhívás kifejtette a diákság súlyos tanulmányi és megélhetési problémáit, és leleplezte a vasgárdista és cuzista beállítottságú diákegyesületek bizottságainak áruló üzenetét, majd felhívta az egyetemistákat, csatlakozzanak a megalakuló Demokratikus Diákkfronthoz, s harcoljanak „az egyetemen elharpódzó reakciós mozgalmak ellen a demokratikus diákelet és szakmai követeléseik kivívása érdekében“.

Miután a Független Diákok Csoportja tárgyalásokat folytatott a különböző pártállású egyetemi szervezetek vezetőivel, végül is a következő csoportok támogatták a Demokratikus Diákkfront megalapításának tervét: a nemzeti parasztpárti, a radikális parasztpárti ifjúsági szervezetek, a Szociáldemokrata Párt és a jobboldali, de Vasgárda-ellenes „Noi“ szervezet egy-egy csoportja és számos pártönkívüli diák.

Megalakult a Demokratikus Diákkfront egyeztető bizottsága, melyben a Független Diákok Csoportjának akcióbizottsági tagjain kívül még részt vett Bucur Schiopu jogász, a kolozsvári nemzeti parasztpárti egyetemi hallgatók titkára és Aurel Vlăsceanu jogász a radikális parasztpárti diákok részéről. A Demokratikus Diákkfront székháza a Nemzeti Parasztpárt klubhelyiségében kapott helyet, a mai Petru Groza utcában, Victor Jinga kereskedelmi akadémiai tanár, az erdélyi nemzeti parasztpárti ifjúság főtítkára jóvoltából.

A Demokratikus Diákkfrontot az RKP és a KISZ helyi vezetősége részéről Vasile Pogăceanu kereskedelmi akadémiai hallgató irányította, aki az RKP területi bizottságának tagja és a KISZ erdélyi szervezetének titkára volt. A kolozsvári egyetem központi kommunista sejtjének vezetősége részéről a két titkár — Adorján György (1935—1936) és Dumitru Cernicica (1937—1938) — tevékenykedett a szervezetben, mindketten az elektrotechnikai almérnöki iskola hallgatói voltak.

A Demokratikus Diákkfront megalakulására irányuló tevékenységgel egyidejűleg az akcióbizottság diákküldöttségeket menesztett a demokrata és antifasiszta magatartású tanárokhoz, és felkérte őket, támogassák a szervezetet. A felhívásra többen is igenlő választ adtak: Emil Racoviță, a neves tudós, a Román Tudományos Akadémia volt elnöke, Iosif Kernbach, Victor Jinga, Valer Moldovan, Ilie Murgulescu, Coriolan Drăgulescu, Valer Novacu, Alexandru Roșca, Mihai Beniuc. Egy különbizottság, melynek tagja Eduard Mezincescu és Victor Ilieșiu volt, megjelent a Vasgárda-ellenes Marin Ștefănescu-Goangă rektornál, és felkérte, adja beleegyezését az akcióbizottság kiáltványához és válaszoljon egy társadalmi ankét kérdőívére, mely a diákok megoldatlan problémáit és a rektornak a Demokratikus Diákkfronttal kapcsolatos álláspontját tartalmazta. Ő azonban visszautasította a kérést, majd átadta a kiáltványt és a kérdőívet a sziguranca megbízottainak.

1935. december 14-én megtartották a szervezet alakuló közgyűlését, melyen több mint háromszáz diák vett részt. A gyűlésen Traian Dinculescu elnök megnyitó szavai után felszólaltak a demokrata diákság képviselői: Simion I. Pop jogász, Ghiran Moraru bölcsész, Ștefan Cleja orvostanhallgató, Axente Sever Banciu a természettudományi karról, Gheorghe Timaru a Mezőgazdasági Akadémiáról,

Aurel Vlăsceanu a radikális parasztpárti, Bucur Şchiopu a nemzeti parasztpárti és Balogh László a magyar demokrata diákság nevében.

A felszólalók a legsürgetőbb hivatásbeli, gazdasági, kulturális és politikai problémákat érintették beszédeikben: a magas tandíjakat, a drága diákoththonokat, a megvont ösztöndíjakat, a hallgatók számának csökkentését, a vizsgamegszorításokat. Léleplezték a diákegyesületek vasgárdista és cuzista vezetőinek üzelmét, akik társadalmi szerepükhöz méltatlan akciókra ösztönzik az egyetemistákat. Főlhívták a diákokat, állítsák helyre — a régi színvonalon — az egyesületek működését, térjenek vissza valódi célkitűzéseikhez. Rámutattak arra, hogy a fasiszta szervezetek sovinizta-nacionalista, fajgyűlölő politikája nyomán nem érhető el javulás az ország helyzetében, hanem csakis demokratikus rendszer keretén belül.

A Demokratikus Diákkfront közgyűlésén elfogadott felirat megállapítja, hogy a különböző karokról összegyűlt több mint háromszáz egyetemi hallgató megbélyegzi a diktatúra híveinek huligán magatartását, s a diákság presztizsének megvédése és a demokratikus elvek valóra váltása érdekében elhatározza, harcolni fog „a) a reakciós-felforgató egyetemi mozgalmak ellen, b) a zavargások ellen, melyek csak ártanak a diákság érdekeinek, c) az egyetemisták szakmai követeléseinek teljesítéséért, d) a demokratikus életfeltételek megvalósításáért és a diákság létszámának csökkentése ellen, e) a tanárok és diákok közötti szorosabb együttműködésért, f) a diákság műveltségi színvonalának emeléséért”.

Az alakuló közgyűlésen részt vett Victor Jinga és Valer Moldovan egyetemi tanár, Gheorghe Dragoş tanár a Nemzeti Parasztpárt és Ion Dimoftache mérnök a Radikális Parasztpárt részéről és mások.

A közgyűlés munkálatai alatt egy vasgárdista csoport befurakodott a hallgatók közé, hogy megakadályozza a gyűlés lefolyását. A huligánok igyekeztek hangos megjegyzésekkel félbeszakítani a felszólalókat, de a kommunista diákok hallgatásra kényszerítették őket. A közgyűlés befejeztével, a kijáratnál verekedésre kész vasgárdisták megpróbálták molesztálni a résztvevőket, de a demokrata diákok egy csoport munkás segítségével megfutamították őket.

A Demokratikus Diákkfront megalakulása egységbe tömörítette a kommunista és antifasiszta, demokrata diákokat politikai felfogásra való tekintet nélkül. Létrehozása csapást mért a fasiszta diákmozgalmakra, és megteremtette a diákság jogos követeléseit teljesítésének előfeltételeit. Megakadályozta a vasgárdisták és cuzisták több felforgató próbálkozását, végül kivívta a diákság néhány fontos követelésének teljesítését. Egyike volt az első átfogó antifasiszta szervezkedéseknek hazánkban, mely a kommunista, a független szocialista, demokratikus, tehát különböző politikai felfogású diákság szövetségéből született.

A szervezet a legváltozatosabb eszközökhöz folyamodott a vasgárdista és cuzista terrorista szervezetekkel szemben vívott eszmei és politikai harcában: a felhívás, kiáltvány, tiltakozó felirat, tiltakozó gyűlés, utcai tüntetés és sztrájk — megannyi fegyver volt a diákság kezében demokratikus jogaik, szabadságuk és fontos követeléseik kivívására.

Megemlítjük itt az orvostanhallgatók sztrájkját 1935 novemberében és decemberében; ekkor elérték a tandíjak leszállítását, az ösztöndíjak és a vizsgaidőszakok számának növelését és a vizsgaszigorítások eltörlését; ugyanígy a természettudományi kar diákjainak a szolidaritás-bizottság vezette sztrájkját, melyben kommunista, demokrata és semleges diákok egyaránt részt vettek, azzal a követeléssel, hogy ne legyen kötelező kifizetni az egész tandíjat az első szemeszterben, és ne zárják ki azokat a diákokat, akik nem tudnak fizetni; meg kell még említenünk a jogi kar demokratikus akcióbizottságának azt a sikerét, hogy az ország összes demokrata joghallgatójának közreműködésével kivívta az ügyvédi törvény módosítását, a felvételi vizsga és a kötelező doktorátus eltörlését, a gyakornoki idő leszállítását két évre.

A Marosvásárhelyen 1936 áprilisában megtartott jobboldali „diákkongresszus” alkalmával a kolozsvári szervezet április 8-án demokratikus diáknagygyűlést hívott össze, amelyen a felszólalók rámutattak a kongresszus törvénytelen voltára. Ezt a kongresszust a iasi-i egyetem rektora, Traian Bratu és a kolozsvári rektor, Marin Ştefănescu-Goangă tiltakozása ellenére engedélyezték. A kolozsvári nagygyűlés nyíltan megbélyegezte a vásárhelyi kongresszus terrorista jellegét, hiszen ott a vasgárdista diákok a hatóságok füle hallatára megszervezték az ún. „közérköles törvénytöréseket” s a „halálbrigádokat”, és kihirdették több közeleli személység, köztük Virgil Madgearu, Ion Mihalache, Ion Răducanu és mások halálos ítéletét, sőt, kijelölték a gyilkosokat is.

E hírhejt, országos botrányt előidéző kongresszus félbeszakítása után a szervezőbizottság vasgárdista vezéralakjai közül néhányat letartóztattak. A vasgárdista diákság az előadásokat bojkottáló sztrájkokkal akarta kinyilvánítani szolidari-

tását a letartóztatottakkal. A demokratikus diákok, élükön a kommunistákkal, meghíúsították ezt a tervet; az egyetem és az intézetek kapujában őrt álló szélsőséges elemekkel összecsapva sikerült a diákság zömét meggyőzniük, hogy utat vágnak maguknak az előadótermek felé.

A kommunista és demokrata, antifasiszta diákok tiltakozó akciót indítottak a bebörtönzött harcosok védelmében, akik felett 1935—1936-ban ítélezett a haditörvényszék. Ilyen eset volt a kisinyovi Petre Constantinescu-Iași professzor vezetete antifasiszta csoportosulás pere, a kolozsvári Tudor Bugnariu professzor, a bukaresti diákok és ifjómunkások ügye, akiknek élén Grigore Preoteasa állt, a craiovai vasutas per stb. A kommunista és demokrata diákok tiltakozó feliratokat nyújtottak be, felhívásokkal fordultak az illetékesekhez, és tanúként jelentkeztek a tárgyalásokon, ahol nyíltan hirdették a vádlottak igaz hazafiségát a fasiszta veszély elleni küzdelemben.

A Demokratikus Diákfront hivatalosan 1937 májusáig folytatta munkásságát, amikor is az egyetemi szenátus egyik határozata megtiltotta a rektorátusok el nem ismerte diákegyesületek működését, vezetőik azonban tovább tevékenykedtek a tilalom után is a Hazafias Ifjúsági Front és az Ifjú Generáció Frontja keretében; írásaik megjelentek néhány demokratikus publikáció — a *Dacia nouă*, a *Momentul*, a bukaresti *Reporter* — hasábjain.

Egyik kommunista diákcsoport tagjai — Gheorghe Micle, Ștefan Cleja, Petre Manu, Simion I. Pop, Gligore Popa, Gheorghe Timariu, Mihai Borza, Vasile Vlasu és mások — 1935—1938-ban az Ekésfront Kolozs megyei szervezetében dolgoztak. Ok alapozták meg e szervezet működését több, Kolozs, Torda, Szamos, Beszterce-Naszód, Máramaros, Szatmár, Szilágy és Bihar megyei községben, és számos cikkel járultak hozzá a *Poporul* című lap megjelenéséhez.

A királyi és a katonai-fasiszta diktatúra idején a kommunista és demokrata diákok nagy része már értelmiségi szerepet tölt be a társadalmi gépezetben, s mint ilyen folytatja tevékenységét az antifasiszta szervezetekben.

A Demokratikus Diákfrontba tömörült kommunista, szocialista és demokrata, antifasiszta egyetemi hallgatóknak az RKP közvetlen irányításával vívott harca erőteljes megnyilvánulása volt a romániai diákság faszizmusellenes állásfoglalásának.

A diákságnak erről a harcáról Nicolae Ceaușescu, az RKP főtitkára így emlékezik meg: „Emlékszem a negyven évvel ezelőtti diákságra, amikor én beléptem az Ifjómunkás Szövetségbe és a pártba, emlékszem az akkori kommunista diákok forradalmi szellemére.“

Simion I. Pop

Györkös Mátyás Albert: Férfiportré